

áthozott végigjár egy szocializációs folyamatot is: megismeri a helyi viszonyokat, ismeretsegekre tesz szert, elsajátítja legalább alapfokon a magyar nyelvet. Egy idő elteltével, amikor mindenki „úgy érzi, hogy felkészült”, megtörténik a *kireptetés*. Segítenek saját vállalkozásának beindításában, összehozzák emberekkel, hiteleznek neki, vagy árut adnak bizományba. A *kireptetés* során olyan vállalkozás jön létre, ami akár szövetségesként, akár értékesítőként szorosan kapcsolódik a „kibocsátó” vállalkozáshoz. Így a „kibocsátó” vállalkozás üzleti súlya növekszik (Várhalmi, 2010).

A migráns, aki nem bevándorló

Belátható tehát, hogy a migránsokról élő közkeletű kép sokszor hamis. Ha belegondolunk, a migráció transznacionális jellege szépen illeszkedik a körülöttünk egyre inkább kiteljesedő globális világ képébe. Ennek mi, nem migránsok is részei vagyunk, tegyük csak fel magunknak néhány kérdést: Milyen divattrendek alapján is öltözködünk, milyen zenét is hallgatunk? A magyar futballbajnokságban vagy Bajnokok Ligájában szurkolunk csapa-

toknak? Nem olvastuk-e érdeklődéssel a legutóbbi amerikai elnökválasztás részleteit? Ám a migránsok transznacionalizmusa és a többségi társadalom globalizmusa között van különbség. Míg a globalizáció inkább a nemzetköziséget hordozza magában, ahol a lokalitások határai elmosódnak, addig a transznacionalizmus a lokalitásokba ágyazódva, azokat felértékelve és összekötve hoz létre valami újat.

Végezetül az a kérdés maradt nyitva, hogy miért nem találok eléggé kifejezőnek a *bevándorló* szót. Bízom benne, hogy a fentiek után nem kell túlmagyaráznom. Egyszerűen azért, mert ez a szó hamis képet sugall napjaink migrációjának természetéről. A bevándorló szóban a hangsúly azon van, hogy emberek „bejönnek”, szerintem pedig nem ez a lényeg. Ha a migráció jellegzetességeit úgy vizsgáljuk, hogy az állandó mozgás, az egyszerre több helyhez való tartozás helyett a „bejövésre” helyezzük a hangsúlyt, akkor napjaink integrációs kérdéseire nem találhatunk életszerű válaszokat.

Kulcsszavak: *migráció, transznacionalizmus*

IRODALOM

- Barna Mária – Nguyen, L. L. A. – Várhalmi Zoltán (2012): *Az én házam egy keleti ház a nyugati világban* – Nemi szerepek és beilleszkedés a konfucianus és muszlim hagyományú országból származó bevándorlók körében. ICCR Budapest Alapítvány • <http://www.iccr.hu/kutatas/nemi-szerepek-kiadvany.pdf>
- Kováts András (2012): *Bevándorlók és siker*. Konferencia-előadás
- Örkény Antal – Székelyi Mária (2009): *Az idegen Magyarország: Hat migráns csoport összehasonlító elemzése*. In: *Bevándorlók Magyarországon: Az*

MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet és az ICCR Budapest Alapítvány által végzett kutatás zárótanulmányai. 81–123. • http://www.iccr.hu/kutatas/04_survey_Orkeny_Szekelyi.pdf

Várhalmi Zoltán (2009): *Kísérlet a transznacionális kötődések empirikus megragadására. Kötő-jelek*. ELTE TÁTK, Budapest, 11–33.

Várhalmi Zoltán (2010): *A budapesti kínai és vietnami gazdasági klaszterek néhány jellegzetessége*. In: Hárs Ágnes – Tóth Judit (szerk.): *Változó migráció, változó környezet*. MTA KI, Budapest, 173–189. • <http://www.mtaki.hu/data/files/61.pdf>

A MIGRÁCIÓS POTENCIÁL ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

Nyíró Zsanna

PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola
nyzsanna@gmail.com

A migrációs potenciál a külföldi munkavállalásra, illetve a kivándorlásra vonatkozó szándékot jelenti, s lényegében nem több, mint egy olyan arányszám, amely azt mutatja meg, hogy egy adott populáció mekkora hányada tervezi a migrációt (Sik, 2003). Mint minden, az emberek várható magatartását előre jelezni kívánó mérőszám, a migrációs potenciál is csak durva becslésre alkalmas. Mivel a válaszokban keverednek alaposan megfontolt tervek és rossz pillanatokban született nekikeseredések, álmok és gyerekkor óta létező menni vágyás, ezért feltételezzük, hogy a migrációs potenciál értéke felülbecsli a várható migráció mértékét. Még inkább igaz ez, ha a migrációs potenciált munkaerőpiaci előrejelzésre használjuk, hiszen ez a mutató csak a kínálat várható alakulását képes becsülni, márpedig a munkaerőpiacon a kereslet az úr.

A várható migrációs magatartás előrejelzésének érvényessége – vagyis a migrációs potenciál prediktív ereje – különféle technikák segítségével növelhető. Az egyik lehetőség, hogy a migráció egyes típusaira külön rákérdezünk, feltételezve, hogy a rövid távú külföldi munkavállalás és a kivándorlás esetében eltérő lehet a tervek és a vágyak aránya. A munkavállalási szándék esetében a rövidebb és hosszabb időtáv külön vizsgálata azzal is

indokolható, hogy a két lehetőséggel különböző társadalmi rétegek élnek.

A migrációs potenciált mérő kérdés megfogalmazása szintén befolyásolhatja a kutatás eredményeit. A kérdések megfelelő szövegzésének célja, hogy az „álmok” helyett a tényleges migrációs tervek ragadják meg. Például Heinz Fassmann és Christiane Hintermann (1998) a migráció valószínűsége mentén három kategóriát dolgozott ki: a legkisebb valószínűséggel migrálóktól („gondolt már a külföldi munkavállalásra”), a nagy valószínűséggel migrálók csoportjáig („már elkezdtem információkat gyűjteni...”), végül „már szervezem a külföldi munkavállalást”). A migrációs szándék komolyságának megragadására egyéb szűrőkérdéseket is lehet alkalmazni: például rákérdezhetünk a migráció tervezett időpontjára, irányára vagy érdeklődhetünk a megcélzott munka jellegéről, illetve a már megtett beruházások felől (például: információszerezés, nyelvtanulás) feltételezve, hogy azok, akik kialakultabb migrációs tervekkel rendelkeznek, nagyobb valószínűséggel fognak valóban migrálni.¹

¹ A migrációs tervek megvalósításakor az első lépések egyike az információszerezés. Ezt vizsgálta Hajdu Miklós és Tóth István János (2012) a külföldi munkavállalással kapcsolatos internetes keresési kifejezések lekérdezésének gyakorisága alapján.

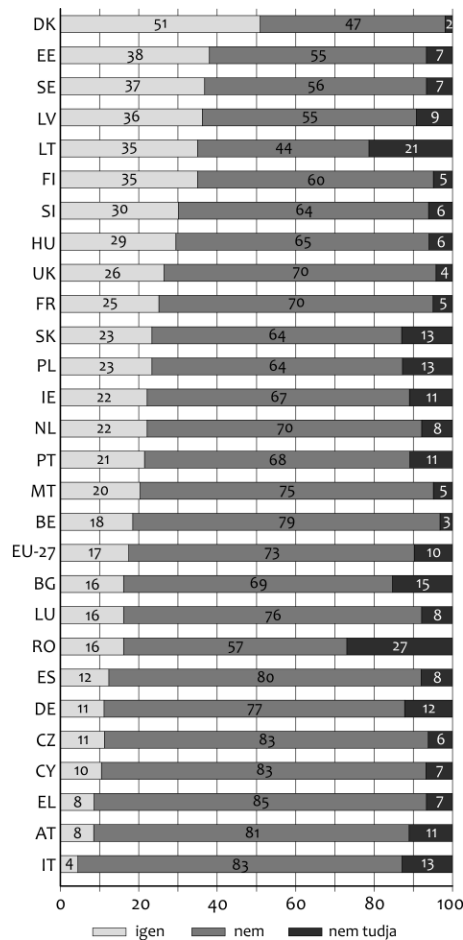
Összefoglalóan: a sok bizonytalanság ellenére a migrációs potenciált mint mérőszóként mégsem szabad elvetni, mivel a migráció várható trendjének és szerkezetének előrejelzésére alkalmas, továbbá a munkaerőpiac kínálati oldalát is képes megragadni (Hárs, 2011). Továbbá, egy társadalom közérzetének is jó mutatója az, hogy mennyien kívánják elhagyni az adott országot (Berencsi, 1995).

Nemzetközi kitekintés

Míg korábbi összehasonlító kutatások szerint (Fassmann – Hintermann, 1998; Wallace, 1998) a magyar migrációs potenciál az alacsonyabbak közé tartozott, addig egy 2009-es adatfelvétel (Eurobarometer, 2010) eredményei szerint az EU-27 országok között Magyarország már a magasabb migrációs hajlandóságot mutató országok közé sorolható. A magyarok közel egyharmada – az EU-s átlag² közel kétszerese állította azt, hogy tervezi a külföldi munkavállalást valamikor a jövőben.

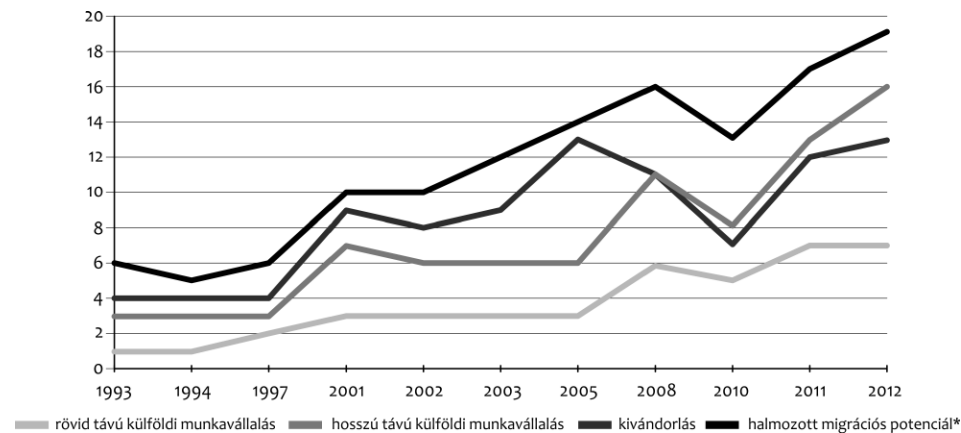
Azonban ugyanennek a felmérésnek néhány másik eredménye azt sejteti, hogy nemzetközi összehasonlításban Magyarország továbbra is az immobil országok közé sorolható. A magyar válaszadók közel kétharmada (60%) állította azt, hogy ha munkanélküli lenne, és nehézségei lennének az elhelyezkedéssel, akkor sem állna készen arra, hogy egy másik régióban vagy országban helyezkedjen el. A huszonhét tagállam közül Magyarországnál csak Portugáliában állították többen (61%), hogy ebben az esetben sem vállalnának máshol munkát. A magyarok 37%-a válaszolta azt, hogy ha nem találna lakóhelyén munkát, akkor vállalna más régióban vagy országban munkát, ennél kisebb arányban csak az

írek (36%), a románok (34%), a bolgárok (33%) és a portugálok (31%) adtak pozitív választ. Továbbá arra a kérdésre, hogy a válaszadók milyen jövedelem felajánlása mellett lenne hajlandó egy másik régióban vagy külföldön munkát vállalni, a magyarok majdnem fele (45%) azt válaszolta, hogy semmiképpen nem vállalna más régióban vagy külföldön munkát. A vizsgált 27 ország közül a magyaroknál nagyobb vagy velük azonos arányban csak a

1. ábra • Tervezi, hogy külföldön vállal munkát valamikor a jövőben? (%)

Forrás: Eurobarometer 2010;

2. ábra • A migrációs szándék alakulása a tervezett migráció időtávjára szerint (1993–1994, 2001–2003, 2005, 2008 és 2010–2012, %) Forrás: Sik, 2012 alapján

portugálok és a bolgárok utasították el a más régióban vagy külföldön való munka végzését.

Összefoglalva, azt állíthatjuk, hogy miközben a magyarok migrációs potenciáljának értéke egy lazább megfogalmazású (tehát a kevésbé konkrét tervekkel is magában foglaló) kérdés esetén az EU-országok között magas, addig a konkrétan tervekkel, a kényszerekre adott válaszokat megfogalmazó kérdések mentén kirajzolódó migrációs hajlandóságuk már elmarad az EU-átlagtól.

A migrációs szándék alakulása Magyarországon 1993 és 2012 között

Az 1990-es években a magyar népesség migrációs potenciálja alacsony volt, de az Európai Unió csatlakozást megelőző időszakban a külföldön munkát vállalni szándékozók aránya növekedni kezdett. 2008-ra mind a rövid, mind a hosszú távú külföldi munkavállalást tervezők aránya megnőtt, majd 2010-ben a növekedési tendencia érvényesült. 2012-ben a hosszú távú migrációs potenciál elérte az eddigi legmagasabb értéket (16%-ot), a rövid távú migrációs potenciál értéke pedig ismét

a 2005-ös legmagasabb értéket (13%-ot) érte el. 1993 és 2012 között a kivándorolni szándékozók aránya lassú, de egyenletes növekedő tendenciát mutat. Az időszak elején még a népesség csupán 1%-a tervezte a kivándorlást, 2011 óta már a magyarok 7%-a szándékozik kivándorolni. A halmazott migrációs potenciál³ értéke 1993 és 1996 között 5–6% körül mozgott, ez az arány 2012-re elérte a 19%-ot, ami azt jelenti, hogy majdnem minden ötödik magyar felnőtt hosszabb vagy rövidebb időre külföldre szándékozik költözni.⁴

A magyar migrációs potenciál mentális térképe

A migrációs potenciál célországai egy adott ország lakosainak történelmi tapasztalatai, továbbá politikai hatások és térbeli (határok ereje és ezek változása, az infrastruktúra tehe-

³ A halmazott migrációs potenciál olyan összetett mutató, amely mindazokat megjeleníti, akik rövid és hosszú távon külföldön vállalnának munkát, illetve kivándorolnának.

⁴ A munkavállalási célú migrációs szándék 2011 óta tartó erőteljes növekedését Tóth és Hajdu internetes keresési kifejezéseken alapuló elemzése is alátámasztotta (Hajdu et al., 2012).

telenségi ereje stb.) hatására sajátos mentális térképeket hoznak létre, amelyeken egyes országok (pontosabban régiók, [globális] városok) megkülönböztetett figyelmet kapnak, míg mások meg sem jelennek.

Az EU-csatlakozás előtt a migrációt tervező magyarok legkedveltebb célországai Németország és Ausztria voltak. A csatlakozás után az Egyesült Királyság vonzása erősödött, mivel kezdettől fogva engedélyezte az új EU-tagok munkavállalását. Míg 2006-ban a potenciális migránsok hatoda mindhárom migrációs mód szerint a szigetországba igyekezett, addig a csatlakozás után a munkaerőpiacát erőteljesen elzáró Németországba igyekvők aránya visszaesett, ugyanakkor azok aránya, akik Ausztriába szándékoznak vándorolni, nem esett vissza közvetlenül a csatlakozás után. 2012-re Németország kis mértékben visszanyerni látszik korábbi szerepét, Ausztria vonzása pedig a korábbi értékeknél sokkal

magasabb lett, míg az Egyesült Királyságba igyekvők aránya nem változott. Az osztrák és a német munkaerőpiac 2011-es megnyitása feltehetően tovább fogja növelni a két ország szerepét a magyarok mentális térképén.

Kik mennének leginkább?

A migrációs szándék az életkor előrehaladtával erőteljesen csökken, a legfiatalabb (harminc év alatti) korosztály vándorlási hajlandósága a legmagasabb, míg negyven év felett a migrációs szándék visszaesik.

A férfiak és a nők aránya a kivándorlási szándékot illetően közel azonos a rövid távú külföldi munkavállalás esetében, viszont a hosszú távú külföldi munkavállalást továbbra is több férfi tervezi, mint nő. A családi állapot erőteljesen meghatározza a vándorlási hajlandóságot: az egyedülállók, a nőtlenek és a hajadonok migrációs potenciáljának mértéke az átlagnál magasabb.

	rövid távú külföldi munkavállalás	hosszú távú külföldi munkavállalás	kivándorlás
2001			
Németország	32	25	17
Ausztria	19	16	20
Egyesült Királyság	7	4	4
2006			
Németország	19	17	15
Ausztria	18	17	10
Egyesült Királyság	16	17	18
2012			
Németország	23	22	18
Ausztria	28	25	18
Egyesült Királyság	15	17	13

1. táblázat • A migráció tervezett iránya, 2001, 2006, 2012 (%)

Forrás: TÁRKI Monitor és Omnibusz felvételek, 2001, 2006, 2012

Az iskolai végzettség migrációs szándékot befolyásoló hatása nem azonos a vizsgált években; kivételt jelent a legfeljebb 8 osztályt végzettek (jobbára idősebb) csoportja, akiknek a vándorlási hajlandósága változatlanul az átlag alatti. 2001-ben a gimnáziumot és a főiskolát végzettek, a hosszú távú munkavállalás esetében az egyetemi végzettséggel rendelkezők migrációs potenciálja volt átlag feletti. 2005 óta ismét a gimnáziumot végzettek körében magasabb az átlagnál a migrációs hajlandóság.

A gazdasági aktivitás tekintetében két csoportra, a tanulóokra és a munkanélküliekre, jellemző az átlag feletti vándorlási hajlandóság az átlagosnál magasabb a nyugat-dunántúli régióban élők és a roma származásúak migrációs hajlandósága is.

Az emberi és a kapcsolati tőke bizonyos elemei is jelentős mértékben növelik a migrációs szándékot. Az emberi tőke mutatói közül ilyen az idegennyelv-ismeret, a korábbi külföldi munkaerőpiaci tapasztalat (mint felhalmozott tudás), és az, ha az egyén gyengén kötődik hazájához. Az egyén személyes kapcsolathálója, illetve közvetlen és közvetett (pl. családtagok, barátok) külföldi munkavállalási tapasztalatai is növelik a migrációs hajlamot (Simonovits, 2003; Sik-Örkény, 2003).

Általában tehát azok a társadalmi csoportok migrációs hajlandósága magasabb az átlagnál, akik körében a lehetőségek (fiatalok, emberi és kapcsolati tőkével rendelkezők), illetve a kényszerek (elégedetlenek, pesszimisták, diszkrimináltak) egymást erősítik.

Kulcsszavak: *migráció, migrációs potenciál, külföldi munkavállalás, kivándorlás*

IRODALOM

- Berenci Zsuzsa (1995): Az elvándorlási szándékok Magyarországon 1994-ben. *Szociológiai Szemle*. 2, 99–106. <http://www.mtapti.hu/mszt/19952/berenci.htm>
- Eurobarometer (2010): *Geographical and Labour Market Mobility: Report. Special Eurobarometer 337*. European Commission, Brussels • http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_337_en.pdf
- Fassmann, Heinz – Hintermann, Christiane (1998): Potential East-West Migration. Demographic Structure, Motives and Intentions. *Czech Sociological Review*. 6, 1, 59–72. • http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d7aa9cc269a63834ee88b686fd8efc32e02fd32_424_059FASSM.pdf
- Hajdu Miklós – Türei G. – Tóth I. J. (2012): *Új Magyar Exodus felé? Elemzés a külföldi munkavállalással kapcsolatos internetes keresések fogalmáról a Google Trends alapján*. MKIK GVI, Budapest • http://www.gvi.hu/data/papers/migracio_2012_google_elemzes_121012.pdf
- Hárs Ágnes (2011): *Magyarok külföldi munkavállalása*. Kopint-Tárki Zrt., Budapest
- IOM (2011): *Gallup World Poll: The Many Faces of Global Migration*. IOM, Geneva • <http://publications.iom.int/bookstore/free/MRS43.pdf>

- Sik Endre – Örkény Antal (2003): A migrációs potenciál kialakulásának mechanizmusa. In: Örkény Antal (szerk.): *Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások*. MTA Kisebbségkutató Intézet – Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest • <http://www.gbv.de/dms/goettingen/367483270.pdf>
- Sik Endre (2003): A migrációs potenciál kutatásának alapfogalmai. In: Örkény Antal (szerk.): *Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások*. MTA Kisebbségkutató Intézet – Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest • <http://www.gbv.de/dms/goettingen/367483270.pdf>
- Sik Endre (2012): Csúcsra a migrációt tervezők aránya. TÁRKI • http://www.tarki.hu/hu/news/2012/kite-kint/20120523_migracio.html
- Simonovits Bori (2003): A migrációs burok hatása a migrációs potenciálra. In: Örkény Antal (szerk.): *Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások*. MTA Kisebbségkutató Intézet – Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest • <http://www.gbv.de/dms/goettingen/367483270.pdf>
- Wallace, Claire (1998): *Migration Potential in Central and Eastern Europe*. IOM, Geneva